

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydsk Maanedsskrift

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland

ved Cl. Eskildsen og H. Lausten-Thomsen.

INDHOLD:

Aage Dahl: Smaastykker af haandskrevne Kilder. —
Cl. E.: Præsten Mikkel Andersen i Døstrup. — P. L.
Clausen: En Drikkevise af Præsten i Højrup. — Nicolaj
Andersen: E Hjemm'tyskeres Tysk. — Samleren.

Nr. 1. — 1. JULI 1929. — 6. Aarg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

KJØBENHAVN

ETABLERET 1873

Aktiekapital (fuldt indbetalt) . . . Kr. 50.000.000

Reservefond 31.016.061

FILIALER I:

AABENRAA - AARHUS - ESBJERG - GRAASTEN
HADERSLEV - HORSENS - KALUNDBORG - ODENSE
RANDERS - RØNNE - SØNDERBORG - TOFTLUND
- TØNDER - VIBORG - VARDE

Biler udlejes H. Jensen Toft

altid pæne og under paalideligt

. Førerskab.

Ogsaa over Grænsen.

Humlekærren, Tønder

Tel. 255.

Indmeld Dem i

„Historisk Samfund for Sønderjylland“

og tegn Abonnement paa

„Sønderjydsk Maanedsskrift“

Smaastykker af haandskrevne Kilder.

Ved Aage Dahl, Sognepræst i Egen.

I. Da Koleraen var paa Als.

(Ulkebøl Kirkebog).

Den 12. August 1853 begravedes paa Ulkebøl Kirkegaard Inderste Hans Bødker fra Mølby, 51 Aar, og Husmand i Mølby Niels Lausen, 28 Aar. De var begge Dagen forud døde af den asiatiske Kolera.

Ud for deres Navne i Dødsregistret har Pastor Krog Meyer skrevet:

„Vare de første Ofre for den asiatiske Kolera her i Sognet. Efter at have arbejdet hver paa sit Sted om Formiddagen, angrebes de i Middagsstunden af Kolera og døde 8 à 10 Timer derefter. De begroves Dagen derpaa, efter at Physicus havde givet Attest for, at de var døde“.

Samme Dag døde og begravedes den 92aarige Enke efter Matros Andreas Nielsen, Catharina Marie Nielsen, og den 14. August døde endnu 3 Personer i Mølby af den frygtelige Sygdom, nemlig den 86aarige Enke efter Lorenz Laue. Anne Margrethe Laue, ovennævnte Husmand Niels Lausens 32aarige Enke Catharine Schmidt og Skomager ved Ulkebøl Kirke Nicolaus Christian Bærendsen, 58 Aar.

Han tilbød sig øjeblikkeligen paa gjort Forslag at være Sygevogter hos de af Kolera i Mølby angrebne Personer, men smittedes straks af Sygdommen og døde anden Dag efter, at han var antaget som Sygeplejer.

Ud for hans Navn har Pastor Krog-Meyer yderligere tilføjet nogle Oplysninger, som viser den paniske Skræk, der greb Beboerne, da Sygdommen brød løs:

„Som Mærkelighed tilføjer jeg for mine Eftermænds Skyld, og som et Bidrag til at skildre den pludselig opkomne Frygt for Sygdommen, at det var umuligt at faa en Vogn i Sognet til at køre de Døde paa til Kirkegaarden; en allerede lejet Vogn fra Sønderborg requireredes tilbage til Byen, da man ej turde

afgive Byens Vogne af Frygt for Smitte. Endelig fik jeg ved Herredsfogdens Hjælp en Vognmands Vogn fra Augustenborg, som kørte de tre Lig, der bragtes til Kirkegaarden, paa een Gang. Folkene, som jeg med største Nød og Overtalelse fik lejet, fik for at tage Ligene af Vognen og sætte dem i Graven 1 Rbdlr. for hvert Lig pro persona, og saaledes fik hver Mand for 5 Minutters Arbejde 3 Rbdlr“.

Med disse 6 Dødsfald var Sygdommen forbi, og antagelig har de opskræmte Gemytter hurtigt slaet sig til Ro og ladet Glemselens Mos gro over Gravene og de ikke just imponerende Minder om Menneskelighed, som knytter sig dertil.

2. En Optegnelse om Biskop Boesen.

(Generalsuperintendent Adlers Visitatsberetning i Statsarkivet i Kiel).

Ved Visitatsen i Gammel Haderslev Kirke den 11. Juni 1826 ordinerede Generalsuperintendent Adler Ulrich Sechmann Boesen, der var valgt til Sognepræst i Nørre Løgum. Boesen prædikede ved Ordinationen, og lidet tænkte vel Adler den Dag, at denne Mand med Tiden skulde blive Sønderjyllands Biskop. Ja, han vilde vel have forsvoret det som umuligt, da han i Indberetningen om denne Dag skrev om ham: „Er predigt mæssig!“

Det er jo muligt, at Boesens Prædiken den Dag ikke var allerbedst, han var endnu ikke fyldt 30 Aar, og Dagen og Lejligheden har maaske ogsaa kunnet bidrage sit til, at hans Prædiken gjorde dette Indtryk paa Generalsuperintendenten, men mon ikke mere end alt dette Grunden maa søges i, at Adler hørte til en Tid, der var svunden, mens Boesen, ude af Stand til at holde en rationalistisk Oplysningsprædiken, prædikede om det Liv, der boede i ham selv, og Kilden, hvorfra det stammede, en Tale som Adler var ude af Stand til at fatte.

3. Generalsuperintendent Adler om de herrnhutisk prægede Kredse ved Christiansfeld og Midlerne imod dem.

(Visitatsberetning i Statsarkivet i Kiel).

Mehrere Prediger in der Probstei Hadersleben, namentlich. zu Stepping, Wonsild, Bjert, Wilstrup neigen sich nicht allein zur Brüderunitäte, sondern halten auch wirklich in ihren Häusern wöchentliche Privatversammlungen, wozu ein grosser Theil ihrer eigenen, und manche aus den benachbarten Gemeinden sich einfinden.

Diese Versaml. ausser dem Gemeindeort Christiansfelde ist nicht allein ausdrücklich durch eine königl. allerhöchste Resolut. an die Haderslebschen Visitatoren d. d. 25. Aug. 1772 verboten, sondern sie stiften auch in der That einen nicht geringen Schaden. Ich will, da

ich zu keiner zugelassen bin, nicht ungerecht seyn und ohne Beweis sie beschuldigen, dass sie Schwärmerei statt unserer Religiosität befördern; aber dass sie unangenehme Trennungen in der Gemeinde und in den Familien oft zwischen Ehegatten selbst, veranlassen, dass sie denen, die draussen sind, anstössig werden, dass sie bey vielen ein finsternes melancholisches Wesen, das man sonst selbst in Christiansfeld wcnig mehr findet, verbreiten, und vor allem, dass sie den auserwählten, die daran Theil nehmen den Wahn einprägen, als ob sie blos um des Besuchs dieser Versammlungen willen schon weit bessere, würdigere, Gott nähere Christen, als die übrigen wären: dies ist Thatsache.

Meine Pflicht erfordert es, diese nachtheiligen und der königl. Verordn. wiederstreitenden Misbräuche zu wägen. Indessen ist es meine Absicht nicht, dadurch zu veranlassen, dass sie auf einmal zerstört und verboten werden, ich fürchte das Uebel würde sich dadurch verschlimmern: vielleicht möchte es eher von Nutzen seyn, wenn mir allenfalls der Befehl ertheilt würde, bey der nächsten in der Probstei Hadersleben zu haltenden Generalkirchenvisitation die Prediger von der Anstellung solcher Versammlungen durch Vorstellung ihrer nachtheiligen Folgen liebeich abzurathen. Sollte dieser Versuch denn auch nicht überall glücken, so wird die höchstpreisliche königl. deutsche Kanzlei bey entstehenden Vacanzen in den obengenannten Gemeinden, wovon einige, ich weiss nicht durch welchen Zufall, mehrere sich hierin gleichsinnte Prediger nach einander gehabt haben, durch Ansetzung vorzüglich aufgeleuchteter und würdiger Nachfolger am mindestens die Verbreitung dieser Missbräuche hemmen.

4. Ansøgning paa Vers.

Det var en Overgang ingenlunde sjældent, at Ansøgninger om ledige Præsteembeder affattedes paa Vers. De havde i Begyndelsen bragt Forfatteren et gunstigt Resultat, hvad der jo maatte opmuntre andre til at forsøge samme Vej til Maalet. Ingen af de nedennævnte Ansøgere havde dog Held med sig.

1. Ansøgning om Halk Sognekald.

(Statsarkivet i Kiel A. XVIII Nr. 1516).

Stormægtigste Monark,

Allernaadigste Arfve Herre og Konge!

Stormægtigste Monarch, Herr Petter Würffels Død
Har aabnet Døren for en fattig Mand til Brød.
Giv, naadig Konge, giv mig Halcke Præstekald,
Som for min Konges Fod gjør bønlig Knælefald;

Jeg næsten Tyfve Aar nu været har Student,
I tolf samfælde her ved Skolen hafver tient,
Kun lidet hafft til Løn for Arbejds suure Sveed
Saa mine tunge Kaar Gud kjender bedst og veed.

Skjenck da for Christi Skyld med naadig Konge-Haand
Mig Halcke Kald og Brød, paa Holsteins Grund og Land,
Sligt Himlens Konge selv vist lønner rigelig,
Gud Kongen altid hør! Bønhør o Konge mig.

Eders
kongelige Majestæts
min
Allernaadigste Arfve-Herris og Kongis
Allerunderdanigste Arfve-
Undersaatt og allerringeste Tienere
Christian Henrich Luja Winther
Rector Scholæ udi Assens.

Assens, den 10. Junij Anno 1733.

Christian Henrich Luja Winther var født i Fønss Prgd. paa Fyn 20. IX. 1696. Søn af Sognepræst i Fønss-Ørslev Peder Jensen Winther og Euphrosyne Christensdatter Luja. Han blev Student fra Odense Gymnasium 1714 og cand. theol. 20. X. 1726 med Hovedkarakteren laud. Siden 16. X. 1721 havde han været Rektor ved den lille Latin-skole i Assens, hvorfra han indtil 1733 kun havde dimitteret 4 Studenter til Universitetet, saa dens Tilstand kan ikke just siges at have været blomstrende. Hans Ansøgning om Halk hjalp ham som nævnt ikke, og endnu i 6 Aar maatte han vente paa Befordring. 1734 dimitterede han 7 Studenter, men efter den Tid ingen. 25. IX. 1739 udnævntes han til Residerende Kapellan i Assens og Kærum og ordineredes 16. Oktober s. A.

29. Juni 1742 blev han Res. Kpl. i Vejle og Hornstrup, samt Præst ved Vejle Hospital og Sognepræst i Vinding. 3. VI. 1743 blev han tillige Provst i Holmans Herred. 19. VI. 1750 blev han Sognepræst i Vejle og Hornstrup og 27. I. 1758 tillige Provst i Nørvang Herr. Her døde han 31. August 1772 som Jubellærer. I Assens havde han den 29. April 1728 ægtet Helene Sophie Lambertsdatter Franch, født i Assens 1704, død i Vejle 8. IV. 1781, Datter af Borgmester og Apotheker i Assens Lambert Sørensen Franch. I Ægteskabet fødtes 9 Sønner og 4 Døtre.

1) Wiberg: Præsteh. III S. 506. Lengnick: Christian Henrik Winthers Stamtavle.

2. Ansøgning om Moltrup-Bjerning Sognekald.

(Statsarkivet i Kiel A. XVIII Nr. 1513).

Stormægtigste Monark

Den Moltrup Præst er død.

Ak store Konge giv mig der mit Levebrød.

Vel ved jeg, disse Folk har visse Rettigheder

Og blandt de søgende sig selv en Præst udleder.

Men det staar ævig fast, at Kongen velger bedst,

Ak valgte Kongen mig, saa blev jeg Moltrup Præst.

Deres kongelige Majestæts
min allernaadigste Arvekonges og Herres
allerunderdanigste
Undersaat og Forbedere

Jens Jesse Jessen

Sognepræst til Hjørdemaal

Menighed, Aalborg Stift i Thy.

Anno 1770.

Ansøgningen ledsages af et Brev til Grev Bernstorff i det tyske Kanceli, hvori Ansøgeren meddeler, at han var 14 Aar Kapellan i Fyn, derefter Feltpræst i Holsten og Hospitalspræst og „endelig til dette ringe Kald, hvor jeg nu er ved det yderste af det fæle Vesterhavs Grændser i Nørre Jylland, hvor jeg lever midt i Sandflugt og til Kone samt 3 smaa Børn har neppe det tørre Brød, siden Kaldets allerhøjeste Indkomster aldrig strækker sig til 150 Rdl.“

Jens Jesse Clemensen Jessen var født i Kværndrup Præstegaard paa Fyn 2. II. 1724. som Søn af Clemens Jessen og Anna Borch Jensdatter Schousboe. Han blev privat undervist i Hjemmet og Student 1739, kun 15 Aar gammel. Kun et Aar studerede han i København, saa drog han atter hjem, antagelig for som „Prædikestudent“ at være Faderen til Hjælp. 19. X. 1746 blev han theol. Kandidat. I December 1751 prædikede han for Dimis, efter 26. XI. s. A. at være kaldet til personel Kapellan hos sin Fader, hvorefter han ordineredes 4. I. 1752. Efter at Faderen den 16. X. 1761 var afgaaet ved Døden, blev „Hr. Jesse“, som han kaldtes, 30. VII. 1762 Feltpræst og 17. V. 1763 Hospitalspræst i Holsten. Men allerede den 23. VII. s. A. kaldedes han til Sognepræst i Hjørdemaal i Thy, hvor han aabenbart ikke har fundet sig allerbedst tilpas. Den 1. VIII. 1764 ægtede han i København Anna Elisabeth Abrahamsdatter Rüdiger. Hun var født 1734 som Datter af Sognpræst i Nørre Jernløse-Kvandløse Abraham Martin Rüdiger og Dorothea Margrethe Friccius. Hun fødte ham 1 Søn og 2 Døtre og døde efter 7 Aars smertelige Svaghed 18. II. 1782, begravet i Kjettrup 27. II. 1782. Om

hans Virksomhed i Kværndrup hedder det, at han var en dygtig Karl til at prædike, naar han kom paa Prædikestolen, men ellers temmelig slem til at bande, og Jagten var hans største Lyst. Da hans Yndlingsjagthund, hvis Navn var Kajfas, døde, lod han den begrave paa den lille Ø i Dammen i den saakaldte Damhave tæt udenfor Præstegaarden og et Kastanietræ plante paa dens Grav. Det stod der endnu i Midten af 1880erne, om det staar endnu, ved jeg ikke. Aarsagen til, at han ikke fik Kaldet efter Faderen skal have været, at han faldt i Unaade hos Herskabet paa Egeskov paa Grund af hans Jagtlyst og Pragtlyst. Det fortælles, at han havde en Karosse at køre i, der var lige saa prægtig som Herskabets paa Egeskov, og i den kørte han ud med 4 Heste for under een Tømme. I Hjørdemaal blev han indsat 16. IV. 1764, og her blev han nu i 9 Aar, til han 15. IV. 1772 blev Sognepræst i Kjettrup-Gjøltrup i Han Herrederne som Biskop Balles Eftermand (inds. 30. IX. s. A.). Her blev Jessen i 27 Aar til sin Død 1799, begravet i Kettrup 22. IV. 1799. Efter sin første Hustrus Død havde han her den 13. XII. 1782 ægtet Karen Hamburger Hvid. Hun var døbt 6. VI. 1751 som Datter af Ejer af Aagaard i Kettrup Sogn Laurids Skipper Hvid og Karen Marie Christensdatter. Hun fødte ham 1 Søn og 1 Datter¹⁾.

3. Ansøgning om Stilling som Stadssekretær i Sønderborg.

Statsarkivet i Kiel A. XVIII Nr. 2367.

Zofmann der Sekretair in Sonderburg ist todt,^o

Gieb gnädigst mir den Dienst, so kome ich aus der Noth.

Euw. königlichen Majestäts
Allerunterthänigster Knecht

Nicolai Lassen.

København 25 I 1769.

Hvad han blev til og hvem han var, har jeg ikke optegnet; heller ikke han fik Paaskønnelse for sine digteriske Evner. Til dette Embede udnævntes Johann Friedrich Hansen, der tillige 25 II 1769 blev Borgmester i Sønderborg og er kendt for sin „Vollständige Staatsbeschreibung des Herzogthums Schleswig“ i 3 Bind.

¹⁾ Wiberg: Præsteh. II S. 86. Samlinger til Fyns Historie og Topografi VIII S. 338 flg.

Præsten Mikkell Andersen i Døstrup.

Efter Pastor Jørgensens
„Chronik des Kirchspiels Døstrup“ ved Cl. E.

Paa den Præstetavle, som Joh. P. Brorson lod anbringe i Kirken, læses følgende: „H. Mickel Andersen, som ægtede S. H. Jens Knudsens Efterleverske, var Præst i 39 og Proust i 24 Aar, døde 1641. Aetatis 69“.

I sin Beretning til Biskop A. Bloch i Ribe skriver Brorson følgende om Mickel Andersen: Herved merkes, som icke staar paa Taulen, at denne Præst er kommen fra Buerkal i Tønder Proustie. I en ældgammel forslit og meesten Deel opslit liden Kirkebog, indsyet i gammel paltet Pergament, og skreven i en liden Octavo, findes af denne Præst selv optegnet, at han den 6. Dom. post Trinitatis den 3. Julii blev ordineret til Sognepræst for Døstrup Menighed af Hr. Biscop Mag. Peder Hegelund. Och for at fornøye Deres Høyædle Høyærværdighed, min Høystærede, Dyrebareste og Høygunstige Hr. Biscop vil jeg helst af den gamle Bog anføre Hr. Michel Andersens Egne Ord i sin egen gode gamle Stiil:

„Anno Domini 1603 den 6. Søndag efter Trinitatis, som var d. 3. Dags Julii bleff jeg efter den hellige Apostolische Kirke-Skik og Ordinanzens Lydelse ordineret i Riber Dom-Kirke af Høylærde Mand Magister Peder Hegelund, Biscop samme Sted anno aetatis 29 fere. Siden bleff jeg indsat udi Døstrup Sogn den 9. Søndag efter Trinitatis, som var den 21. August af samme hæderlige høylærde Mand Mag. Peder Hegelund, udi Nis Hansens, Matthis Trulsen, Daniel Reinckes*) og andre hæderlige Præstemænds Nærværelse. Gud give mig saa at leve og lære, at Himmeriges Rige maa formeres, Himlen plantes! de udvaltes Tal opfyldes! og Herrens naadige Forløsning alle forlængendes Christne aabenbares ved sin eeneste elskeligste Søn Jesum Christum vor Herre! Amen! — Dernest den 22. Søndag efter Trinit. som var den 20. Dag November holdt jeg mit Bryllup med Lene Sal: Hr. Jens Knudsens efterlatte Hustrue. Gud unde os tillsammans Lycke og Velsignelse timelig og ævig Velfærd og Salighed propter Christum!“

Mikkell Andersens Fader var Anders Michelsen, 1561—60 Diakonus i Tønder, derefter Sognepræst i Burkal. Hans Moder var Esther Hansdatter, en Slægtning af Herredsfoged Nis Hansen paa Hajstrup-

*) Nis Hansen, Hajstrupgaard, Herredsfoged i Slogs Herred, Mathias Tücksen (ikke Trulsen) hertugl. Husfoged i Tønder, Daniel Reincke, Amtsskriver i Tønder. (Ordet Reincke har Brorson udeladt, da han ikke kunde læse det).

gaard. Efter Faderens Død traadte hun i andet Ægteskab med sin afdøde Mands Efterfølger Thomas Petri Gualtherus.

Mikkel Andersen har vistnok studeret i København, thi Pastor Jørgensen har ikke fundet hans Navn i noget tysk Universitets Matrikler. Københavns Universitets ældre Studenterfortegnelser er gaaet tabt ved en Ildebrand.

I sit Ægteskab med Lene, som han altid kalder sin kære Hustru, havde Mikkel Andersen følgende 8 Børn:

1) 1604 Torsdag effter den 20. Søndag, som vaar den 25. 8bris døbte Her Ogge*) Min Søn *Jens*. Hans Fadderer vaar: M. Jens Hegelund Paa hans Faders Vegne, Nis Hansen, Nis Ovesen, Anders Min Broder, Dortcke Reincke, Elspe Her Ebbes och Kiersten Min Suster, Gud onde oss hannem op att drage Gud till ære och oss til glede. — Og Vaar han det første barn, der bleff døbt effter det Ny Deck offuer Doben bleff benydt“.

Denne Søn, der naturligvis fik Navn efter Moderens afdøde første Mand, er død tidligt.

2) „1605 ipso die Elisabethæ baptismatis lavacro filiola mea *Anna* . . .“ Denne Anna Michelsdatter blev 1624 gift med Fæster Peder Pedersen kaldt Simensen i Vinum.

3) „1607 den 28. Julii døbte Hr. Ogge Min Datter *Elso*“ Denne Datter var senere gift med Fæster Laurids Brodersen fra Drengsted, der 1631 og 1632 boede i Døstrup.

4) „1609 Onssdag i Fastelaent Uge bleff Min Daatter *Ester* fød och strax anden Dagen for hindes skrøbelighed Christnet Gud i Himmelen beuare dette oc alle de andre, der Gud haffuer gifuet oc Onde dennem effter Gudts Vilie leffuet treuffnet oc gode lycke. Onde oss ocsaa at leffue med de smaa Stumper oc opdrage dennem Gud til ære, dennem oc oss til Trøst og glede“. — „Den lille Stump“ fik Lov at leve. 1630 blev hun gift med „Her Hans i Roager“, Præsten Hans Bundesen, Sognepræst i Roager fra 1598 til 1638. Ester Mikkelsdatter har vistnok været hans anden Hustru.

5) „1610 den 22. 8bris bleff min Søn *Anders* fød, Klocken til 10 formiddag Gud beuar hannom oc de andre smaa ocsaa, oc Ond dennom att Voxe oc forfremmes i alder, Vissdom oc naade hoss Gud og Mennisker. Amen“. — Denne „*Andreas Michaelius Døstrupius e schola Ripensi*“ blev den 7. April 1630 immatrikuleret ved Københavns Universitetet. 1645 stod han Fadder ved Bonde af Lovrup Bunde Jessens Søns Daab. Efter denne Dag har vi ingen Oplysninger om ham.

*) Sognepræsten i Mjolden.

6.) Om ved Aar 1612 blev Mikkel Andersens Datter *Bold* født, men hendes Navn findes ikke i Daabsregistret. 1633 blev hun gift med Niels Tugesen i Lovrup: „Doica 20 post Trinit. Niels Tugesen i Lourup Med Min Daatter Bold. Gud giffue lycke oc raad“. Denne hendes første Mand døde 1644, hvorefter hun 1646 blev gift med Hans Pedersen af Overby, som døde 1659. Hvornaar hun selv er død, kan ikke siges.

7.) „1616 den 8 Octobris døbte H: Laue* Min Søn *Jens*. Hans Faddere Vare: Min Stybfader H: Thomas i Burkall. Min suager Anders Eschelss, Hans Jurgenssen i Drengsted och Thomas Anderssen i Døstrup. Item Maren Pederss i Offuerby, Jeng Christens oc Mett Martensdatter i Rapsted. Bispen haffde ieg bedet til Fader, Men kom Icke oc sende den gode Mand Itt stycke Guld 5 R. Sk.“ — Denne anden Søn med Navnet *Jens* blev Faderens Efterfølger som Præst i Døstrup. Biskoppen, der her tales om, er Biskop Iver Iversen Hemmet.

8.) „1620 Paa S. Poulsdag døbte Her Peder i Meolden Min Daatter *Lene*. Gud beuare dette barn oc alle de andre Smaastac-ler oc onde oss at leffue med dennem Gud til ære oc dem til trøst, gaffn oc beste“.

Mikkel Andersen synes efter disse Vidnesbyrd at have været en kærlig Fader. Han var vist lige saa kærlig en *Ægtefælle*. Med særlig Stolthed noterede han altid, naar hans kære „*Lene*“ er Fadder, og 1615 skriver han: „1615 Doica Trinitatis Peder Jenssen i Drengsted (gift med) Kiersten Andersdatter i Døsterup. *Lene* Red hinder“. Ved dette Bryllup i det ansete Hjem, som Hans Adolph Brorson er udgaaet fra, havde *Lene* altsaa den Ære at være „*Redkun*“. I Daabsregistret skriver han 1627 „*Lene* Kom Siug hiem af Ribe hertil“. I Dødsregistret giver han hende følgende Eftermæle:

„1638 den 30. Martii hensoffuede Min Kiere Hustru Saligen oc Sactmodeligen Vdi Herren Klocken vid 7 slett om Afften, bleff begraffuet den 4. April Vdi Kierken for Alterett. Predickedede offuer hinded liig M. Christen Friiss, lesemester Vdi Ribe, hindis Aalder 60 Aar, saa ner som 3 Dage, thi hun er bleff fød 1578 Anden Søndag effter Paaske. Texten til Ligpredicken 2. Corinth. 5. Thi Vi Vide att dersom Vort Tabernackels Jordiske Huss bliffuer nedbrudt etc. v. 1. 2. 3. 4. Gud i Himmelen giffue hinder en gledelige opstandelsse oc trøste mig fattige bedrøffuede, gamle Mand, oc lad oss findes oc samles i Gudz Rige. O Herre Jesu, bi icke lenge, forind du forløser Mig oc annam min Aand i din Haand. Du trofaste Jesu, som mig hauffuer forløst, forlad mig mine Synder oc ond mig en salig stund oc tid att leffue oc dø Udi for din pine oc Død Skyld. Amen“.

* Laurentius Severini, Præst i Ballum.

Mikkel Andersen var en omhyggelig *Familiefader*. Bag i den gamle Fortegnelse over Vielser, Daab og Begravelser har han skrevet en Fortegnelse over alt det Linned, der fandtes i hans Hjem. Det var meget. Ligeledes noterer han i Daabsregistret, hvad han og andre Medlemmer af hans Familie giver i Faddergave. Ligeledes noterer han ved Begravelser, hvad man har givet ham. Hans Søn nævner senere, at han ogsaa førte Bog over Landbrugets Indtægter og Udgifter. Det har været ham en stor Sorg, da *Stormfloden i 1634* gjorde ham saa stor en Skade.

I Mikkel Andersens Tid foregik den store *Proces mellem Godske Rantzau og Selvejerebønderne* i Lø Herred, meddelt af M. H. Nielsen i Sdj. Aarbøger 1897. (Udførlige Meddelelser ogsaa i Døstrup Krønik).

Hvor raa Forholdene var paa den Tid, er omtalt i Sdj. Maanedskr. 1929 Nr. 10.

I hans Tid finder vi de første Meddelelser om *Skolevæsen* i Sognet. (Nærmere i en senere Artikel).

Ogsaa i Mikkel Andersens Tid blev der gjort noget til *Kirkens Udsmykning*. Den Hans Terckelsen fra Døstrup, der som Dreng den 3. Pinsedag sammen med en anden Dreng fandt Liget af den myrdede Anders Sørensen fra Haderslev i Markskelgrøften mellem Døstrup og Lovrup, rejste som voksen til København og blev der en velhavende Mand. 1618 skænkede han til Kirken et nyt *Ligklæde*. Som der ses af Daabsregistret, havde Kirken 1604 faaet en ny Himmel over *Døbefonten*. I et Inventarieregister fra 1590 nævnes følgende Inventar i Kirken: „Forst haver Kircken 1 Kalk, 1 Pixidem (=Ciborium), eth Siepell (=Brudekrone, gammelfransk chapel=Hat, Krans) meth sin tilbehorning som ganger till Lie Inden sogen for vj Sk. och wden sogen for mehre“. I en Kirkeregnskabsbog fra 1649 nævnes følgende Inventar: „Noch haver Kirchen en Kelch och Disk aff Søloff forgyldt. Item en Mess haggell aff Rø fløyll och Messeserck“. Om denne *Messehagel* er blevet anskaffet i Mikkel Andersens eller Sønnens Tid, ved vi ikke, Prof. Haupt kendetegner den paa følgende Maade: „Smuk Messehagel med broderet Krucifiks, 17. Aarh.“

1630 ophængtes i Taarnet en ny *Kirkeklokke*. Den gamle er maaske blevet et Offer for Krigen. Allerede 1601 havde Kongen befalet, at de Menigheder, der havde flere end en Kirkeklokke, skulde aflevere den ene. Den nye Klokke fra 1630 fik ikke Lov til at ringe længe. Allerede 1646 har man anskaffet to nye Klokker. Man kan vel antage, af det denne Gang har været Svenskerne, der har været ude efter Kirkeklokkerne. Heller ikke disse Klokker fik man Lov til at beholde i disse urolige Tider. Joh. P. Brorson meddeler 1766 i sin Beretning til Biskoppen i Ribe, at Kirkeklokkerne, der hænger i

Kirken, bærer Aarstallene 1690 og 1723. Den sidste af disse hang endnu i Taarnet indtil Verdenskrigen.

Pastor Mikkel Andersen døde 1641, tre Aar efter sin kære Lene. Han fik Lov til at gaa bort i Fred, inden *Krigen* hærgede hans Sogn. 1627—29 havde Tillys og Wallensteins Tropper rigtignok huseret i Landet, men de synes ikke at være kommet ud til Vestkysten; der findes i Kirkebogen ikke mindste Antydning om dem. I Lovrup herskede i Aaret 1629 en slem smitsom Sygdom, og det er muligt, at Soldater har bragt den med, ud over dette mærkes ikke noget til Krigen, før Svenskerne under Mikkel Andersens Søn kommer til Egnen.

En Drikkevisе af Præsten i Højrup.

Ved P. L. Clausen, Arnum.

Den 1. November 1836 afholdtes i Vodder Præstegaard en Fødselsdagsfest, til hvilken Præsten i Højrup havde digtet efterfølgende Vise.

For at forstaa denne, er det nødvendigt først at komme med et Par Ord om Gæsterne.

Præsten i Vodder er Hans P. A. Koch. Det er ham, der har Fødselsdag. Han spillede gerne Kort, men var dog mere skikkelig end sin ældre Broder, som paa samme Tid var Præst i Højrup.

Til Fødselsdagen var følgende fire yngre Præster fra Nabsognene: Den velhavende Høhne fra Roager, som havde Fødselsdag samme Dag; Friis fra Brøns; Ebeling fra Spandet, der med sine smaa Indtægter maatte betale Pension til den i trange Kaar levende Madam Vind, hans Formands Enke; Koch fra Højrup, Præstens Broder, og desuden Skovrider Lorenzen fra Lindetskov, der var kaldet til Hegnmester i Aabenraa. Disse og maaske flere sad nu i muntært Vennelag og holdt sig lystige med Sang og Drik. Den ene Skaal blev drukket efter den anden. Her blev Visen af den Højruppræst sunget:

Rask stød an, stød an, lad Bægeret fyldes til Randen!
Skaal for vor Vært! Enhver som kan, syng op til Ære for Manden!
Højt af os alle lykønsket Du være! Aarene fylder Du tyve og ni.
Tallene lader vi kontramarschere: Lev saa i to og ni Gange ti!
Lev dem i Glæde og Lykke! Freden forskønner dit Liv.
Vogt Dig for meget at trykke, det gi'er med Hass*) ikkun Kiv.

*) Med Hass er sikkert ment den nidkære Præst i Mjolden ved Navn Ludvig Hass, som virkede der fra 1835—1840 og senere rejste til Smyrna.

Rask skænk i, skænk i, lad Glasset fyldes til Randen!
Skaal for Hønne (Høhne) drikker vi, han er i Raden den anden,
At i Aar os Kokken (Koch) modtage! Hønne, Du kaglede i Fjor
dog saa net,
Bød os til Gæst, men tog Løftet tilbage, dog paa Din Ære vi
drikker nu tæt!
Gid Du, vor Broder, maa trives med os i munter Collats,
Naar da til Provst Du os gives, hold ej for streng Visitats!

Rask syng op, syng op, syng op, vi ynder det klare og røde,
Druen varmer Sjæl og Krop, i Sangen Hjerterne møde.
Velkommen hid i Brødrenes Klynge, velkommen i Vennernes Flok!
Friis! Dig til Ære vi klinke og syng: Gid Du maa enes med
Hønne og Kok.
Enes med Manden den grønne (Skovrideren). Tag Dig for ham i Agt!
Bedst for jer begge vi skønne: Aldrig I mødes paa Jagt!

Rask stød an, stød an, stød an, og svigter Flasken kun ikke,
Spandet Præst, den lille Mand, hans Skaal vi nu ville drikke;
Vel er han lille, men dog er han sikker, svigter ej gerne i Vennernes
Lag.
Om end tidt Skoen ham trykker og stikker, er han i Morgen saa
glad som i Dag!
Ebeling, stedse Du lade Tankerne fra Madam Vind!
Glæd Dig med de glade, lystig og munter i Sind!

Rask syng op, syng op, syng op: Nu Bøssens Herre skal leve!
(Skovrideren).
Han, for hvem bag Lyngens Top de bange Harer maa bæve,
Du er i Heden endnu ikke himlet, rundt maa rende i Mose og Kær,
Snart er Du stiv af Strabadser og skimlet, hvorfor vi dog ønsker
alle og hver:
Gid Du maa naa Apenrade, bo under Bøgenes Top,
Der kan Din Renden Du lade, der kan Du skaane Din Krop!

Rask skænk i, skænk i, skænk i af Vinen den røde,
Skaal for Hønne drikker vi, lad Glas mod Glassene støde!
Fordum han solgte Rosiner og Svesker, maled' Debet og Regninger op,
Det, hvorfor mange om Munden sig visker, tjente saa dygtig og
sagde saa stop.
Han ejer det, som er Tingen: Leve vor Kapitalist!
Speciers Ringlen og Klinglen lyder dog herlig forvist.

Rask stød an, stød an, stød an, hidindtil vi have svigtet.
Klinker, synger alle Mand for ham, som Visen har digtet!
Stedse i Sangen han finder sin Glæde, føler Vagten af 30 Aars Tryk,
Skønt han er skaldet, han fri sig vil bede baade for Hue, Kallot og
Paryk.

Gid han blandt Venner maa synge, indtil hans Haar bliver graa.
Rimet ej ret vil gelinge, derfor gaar Visen i staa.

E Hjemm'tyskeres Tysk.

Af Nicolaj Andersen.

Væn æ itt' tæje fejl, så va de i Kvæs', te de' fo' nower Aah
sindt passeer et Pa hjemm' tysk Bynde nowe kjøwt nowe.

De va ved en Kost, som e hele By, o' dæreblaend da o' jæ to
Hjemm'tyskere, va med te.

Men desforrhuren va der o' en Mand med, som va før o' opdrown
der i e By, men som no boij' i Berlin o' nok va Astronom' helle
sået nowe.

Law di no va færre med e Supp' o' e Steg o' det hele o' en Del
a e Mandfolke stâj urrenfor o' pust aw ve en Pif Tobak, så soj den
jenn' a di jæ to Bynde te den an:

„Hæ do snakke med ham fra Berlin?“ — fo' såendt te dawle
snakke di to o' Dansk med enande, skal æ sæj' vos.

„Nej,“ soj den an; „men æ kund nok ha Lost te å hør e lidt
deropp' fra. Skal vi gaa hen te ham med de saem?“

„Ja“ kom de te Sva, „lad vos de; men vi må jo da naturlevis
snak Tysk te såen Mand“.

Jo, de va da en Sjelfølle; hvo kund de gå an å snak Dansk te
en Mand, som boej' i Berlin o' va nowe stort nowe own' i e Køf!

E lidt ette stâj di henn' ved vo Stjæen'kigge.

„Sjøn Wetter heute“, begyndt' sin den jenn' a dem.

„Ja, de kan nok gå an!“ svaer e Astronom'.

Di to Bynde keg å enande; men så troej' di, te di haj hø fejl, o'
den jenn' bløw da ved:

„Wie gehts in Berlin?“

„Å, så jævnt væk, skjøndt e Fo'hold er e lidt and'lænds die'
som i Kvæs“, kom de' te Sva.

„Aber hør“, soj han no den an Hjemm'tyske, „Sie bleiben bei
und sprechen dänis; warum wollen Sie nich døjts mit uns sprechen?“

Men så smiild e Astronom' så småt o' soej liså role:

„Nej, fo' væn æ først begynde, så dowe jet Tysk itt' nowe!“

(Sønderjylland, December 1899.)

Paa Guderup Mark ved Lande-
vejen, ikke langt fra Kirken, ligger
Galgebakken, der har været Retter-
sted for denne Del af Øen.

Pastor C. Knudsen, Lysholm, ved C. Ludvig-
sen, Aabenraa.

Tre Remser.

7 å 9 æ rig'le 11
å en Skilling til Skraatobak
æ jen Mark å jen.

Lille Lasse lil,
Baaden ligger paa Havet stil.
Lasse ro hjem,
Lasse ro hjem,
din Kone har faaet Barn,
din Ko har faaet Kalv,
og din So har faaet elleve smaa
Grise.

Ro, ro, rappe,
i Morgen kommer Stappe,
med Mælkespand og Knappe,
saa kommer Hovmand
bag efter Plovmand,
saa kommer Bonden med Krikkerne
smaa,
og hvem der ikke vil age kan gaa.
Markus Lorenzen, Jøjsing.

**Veje, der har Ord for Spø-
geri*).** På æ Bankvej Syd for
Kærgård, Emmerlev Sogn, er det
ikke helt rigtig fat. Når man kom
kørende der, kunde det ske, at
Hestene lige på eengang ikke kunde
trække Vognen; der var en, der
holdt den. Det er ikke een, men
mange, der har været i Knibe der;
„det blev pinnede skidt dernede ved
Bankfenerne“, fortalte en gammel
Mand, „det ene Hjul vilde ikke
rende rundt“. For en anden hændte
det, at Bagvognen blev smidt over
til den ene Side, så Vognen stod
tværs over Vejen. Og det skete

meget tit, at nogen løb vild dernede
i Bankfenerne.

Også på Vejen fra Kærgård til
Hovedlandevejen Højer-Ballum var
der „noget ved det“; der gik der
en hovedløs Mand.

Ligeledes kunde man „komme i
Fortræd“, når man færdedes ved
Nattetid ved Bundebløde på Vejen
fra Gånsager til Åved, Vodder
Sogn. Hvad det egentlig var, de
var bange for her, er der vist ingen,
der rigtig ved; men noget sært noget
var det.

Vejen fra Visby Mølle til
Trøjborg var ganske særligt beryg-
tet. For en Del År siden var en
ung Mand „i noget“ her. Han kom
kørende nordfra ned mod Tønder.
I Forvejen havde en gammel Mand
indstændigt frarådet ham at køre ad
Vejen fra Trøjborg til Tønder; det
var mørkt, og han kunde let komme
i Parikel¹⁾ med Spøgeriet på Vejen.
Karlen brød sig imidlertid ikke om
det og kørte dristigt til. Det gik jo
godt en Tid, men pludselig blev
Hestene stående som naglede til
Stedet, de fnyste og prustedes og
var ikke til at piske frem. Og plud-
selig ser Karlen noget hvidt noget
hæve sig foran Hestene og lang-
somt bevæge sig tværs over Vejen
over til den ene Vejgrøft, og der
forsvandt det så. Hestene stejlede
tre Gange, og da det så var væk,
satte de af Sted, alt hvad Remmer
og Tøj kunde holde. — Det hele
havde vel varet et Minut eller så,
men for Karlen var det, som om
der gik Timer. Hvad det har været
for noget, kan han ikke forklare sig.
Det var hvidt, og så bølgede det,
akkurat som en Ble, der blafrer for
Vinden.

Ved A. Bjerrum.

*) Se ogsaa S. M. I. 63, III. 112,
IV. 158.

¹⁾ Vanskelighed. Jfr. lat. periculum
= Fare.

Et Varsel. Da min Bedstefar var ung, skete det engang, at det en Aften bankede paa Vinduet. Han gik ud, men der var ingen at se, og man kunde heller ikke se Spor i Sneen. Dette gentog sig tre Aftener i Træk. Den fjerde Aften bankede det igen, og min Bedstefars Nabo kom ind og fortalte, at hans to Sønner var kørt over af Toget. Den ene døde, og den anden lever endnu.

Rudolf Johansen, Tønder.

De slemme Drengene. Drengene var slemme til at drille den gamle Degn, naar han skulde synge i Kirken. Han kunde ikke se uden Brillen. En Dag, da han skulde stemme op til „Hvo ikkun lader Herren raade“, havde de smurt hans Brillen helt til med Fedt, saa han kunde slet ikke se. Men det nyttede ikke noget, Menigheden ventede, og saa begyndte han at synge Melodien, idet han stadig skældte ud paa de slemme Drengene. Det blev efterhaanden til følgende Vers:

Hvad skader dog vel mine Brillen?
De er, Guds Død, besmurt med Fedt!
For Pokker, Folk, saa vær dog stille!
Ak Gud, naar Præsten hører det!
I Æsler gør, jeg bliver afsat!
Saa hold da æ Snut, fordømte Pak!

Inger Iversen, Rosinfelt.

Hastværk. En Kone, der altid havde travlt, kom med følgende Hilsen:

Æ liste mæ så listle — god
Morgen — få jer Hund — om æ
it må lån jæ Bagtråw — Gud vel-
signe jæ Mad — å sæll i.

En lignende Hilsen begynder saadan:

Æ gik sønden om å noren ind
— god Daw — få jæ Hund o. s. v.
Chr.

Gengangere. Ved Blæsborg Mølle er der ved Vejen i Diget bestandig et Sted, som det aldrig nytter at hegne til, da der straks igen findes et aabent Hul. Her har en Kvinde om Natten sin Gang tværs over Vejen til Marken paa den anden Side, hvor hun svøber et nyfødt Barn, som hun skal have allivet. Folk er meget ofte blevet forskrækket herover.

Paa Holmbjerget mellem Østerholm og Nyled lader der sig et lille Barn se med Lys i Haanden.

Pastor Knudsen, Lysholm, ved C. Ludvigsen, Aabenraa.

Den tyske Skrædder. „Bøf mit Løgsauce — det eter di, aber det foer di ikke, aber min Kone sin berymte Hafersuppe det foer di, aber det eter di ikke“, sagde den tyske Skrædder, der klagede over, at hans Svende var kræsne.

Friderik Rudbeck, Aarøund.

Troldsø. Var det ikke muligt, at nogen kunde give mig en Oplysning, som jeg hidtil forgæves har søgt?

Tæt ved det gamle Bryggeri paa Batterivej i Flensborg gaar en Sidevej mod Nord; den hedder Troldsøvej („Trollseeweg“). Den fører hen til en lille Sø, der hedder Troldsø, som siges at være bundløs. Jeg kender ingen Sagn om den. Kan nogen oplyse noget om dens Navn, og knytter der sig Sagn til den om Ofring, Skatte, Mord eller andet „Trolderi“.

V. J. von Holstein Rathlou, Dr. phil.
Statsbiblioteket i Aarhus.

Tønder Amts Centraltrykkeri

Østergade 40

Tønder

Telefon 141

Bog- og Akcidenstrykkeri
Formularlager - Bogbinderi

Udkommet er:

H. P. Hanssen:

ET TILBAGEBLIK

Barndom og Ungdom.

Kr. 7,75.

Bogen kan faas gennem

Hans Beck's Boghandel
Tønder.

Johs. Paulsen Schmidt's Boghandel, Tønder

Vestergade 67

Telefon 261

Stort Udvalg i Skønlitteratur, Fyldepenne, Æskepost, billige franske Raderinger og Lædervarer.

Hurtig

og præcis Besørgelse af alt indenfor Bog-, Kunst og Musik-Branchen fra Indland og Udland.

I VESTSLESVIG

bør man læse

VESTKYSTEN.

Bil-

Traktor — Motor — Maskin

Smøre-

Olier

Fedt, Vognsmedelse, Gear-
kasseolie og Drivremme

kun Ima Kvaliteter

CARL BORCH

Tønder

Telf. 44

V. J. LUND

Bogbinderi og
Protokolfabrik

TØNDER

Østergade 40

Over Gaarden

Alt Bogbinderarbejde
udføres hurtigt og solidt.

**LYS & KRAFT
RADIO**

STOREGADE 24 :: TLF. 378

N. PICULELL

Sønderjydske Maanedsskrift Tønder

Postgiro Nr. 9816.

Abonnementspris fjerdingaarlig ved Posten Kr. 1,65, — i
Boghandelen eller frit tilsendt fra Seminarielærer Eskildsen
i Tønder Kr. 1,50.